

29 יוני 2021

לכבוד:

חברי הוועדה המיוחדת לענייני החברה הערבית

שלום רב,

הנדון: השירותים החברתיים בחברה הערבית בצל מגפת הקורונה

1. לקראת דיון הוועדה ביום 30.6.21, אנו מבקשים להביא לידיעת הוועדה את השפעות מגפת הקורונה על החברה הערבית בהיבט של תחום הרווחה והשירותים החברתיים.
2. בעיקרו של דבר: משבר הקורונה הביא לגידול בפניות לשירותים החברתיים, ולהערכתנו ישנם צרכים שטרם אותרו ושיביאו להמשך גידול בחודשים הבאים. הגידול גבוה יותר בחברה הערבית מאשר בחברה היהודית.
3. אם לא די בכך, בניגוד למתבקש, בחברה הערבית משבר הקורונה הביא לצמצום של תוכניות ושירותים בשיעור גבוה יותר מאשר בחברה היהודית. זאת בזמן שמלכתחילה, עוד לפני משבר הקורונה, השירותים החברתיים בחברה הערבית סבלו מתת-תקצוב ביחס לאלו בחברה היהודית.

משבר הקורונה והשפעותיו על הצרכים והפניות לשירותים החברתיים

4. מגפת הקורונה הייתה בעלת השפעה הרסנית על השירותים החברתיים. מדובר במשבר רפואי וכלכלי בעל השלכות חברתיות חסרות תקדים. בדומה למשברים אחרים, הוא פגע יותר באוכלוסיות המוחלשות ממילא.
5. מאז מרץ 2020 עובדות ועובדים סוציאליים מדווחים על גידול בצרכים של האוכלוסיות השונות ובהעמקת המצוקות. דיווחים אלה נתמכים בנתוני משרד הרווחה על גידול בפניות לשירותים השונים, ובנתונים אחרים הנוגעים לזמני המתנה לקבלת שירותים.
6. חשוב להבין שבכל הנוגע למשברים אישיים, משפחתיים וכלכליים, לא פעם התוצאות מתגלות בעיכוב. למשל, ילדים שנפגעו או הוזנחו בבתים לא אותרו במהלך הסגרים, והדיווחים על כך מתחילים להגיע בשבועות האחרונים עם החזרה למסגרות החינוך.

השפעת המשבר על החברה הערבית מועצם

7. המשבר כמובן לא פסח על החברה הערבית, וגם בה אנו עדים, וביתר שאת, לגידול והעמקה של הצרכים. לפי פילוח שערכנו **לנתונים שפורסמו על-ידי משרד הרווחה**, שיעור הגידול בפניות בחברה הערבית, כאשר משווים בין ישובים באותו אשכול סוציו-אקונומי, גבוה ב-40% מאשר בחברה היהודית.
8. בהקשר הזה חשוב לזכור שמשבר הקורונה התיישב על משברים אשר היו קיימים בין כה בתחום שירותי הרווחה, כפי שפירטנו **בנייר עמדה בנושא**. כלומר בחברה הערבית הגידול בפניות ובצרכים הוא רב יותר, ומגיע לשירותים חברתיים אשר גם לפני המשבר היו במצב גרוע יותר מאשר בחברה היהודית.
9. ובכך לא תם העניין. לא רק שלא חל גידול במשאבים בשירותים החברתיים כדי להדביק את הגידול בצרכים, אנו עדים דווקא לצמצום של המשאבים. גם פגיעה זו הינה משמעותית יותר כשמדובר בחברה הערבית.
10. לפי מחקר שבוצע על-ידי ד"ר טליה מיטל שוורץ-טיירי מאוניברסיטת בן גוריון בתום הסגר הראשון, עולה כי פרוץ הקורונה הביאה לפגיעה משמעותית יותר בשירותים החברתיים בחברה הערבית. 48.5% מהעובדות

הסוציאליות בחברה הערבית דיווחו על ביטול מוחלט של שירותים, פרויקטים או מיזמים. זאת, לעומת, 37% מהעובדות הסוציאליות בכלל הארץ (יהודיות וערביות). למעשה, לפי המחקר, 35% מהשירותים שנסגרו הם בחברה הערבית.

11. עוד לפי אותו מחקר, למעלה מ-70% מהעובדות הסוציאליות בחברה הערבית דיווחו כי השירותים שבהן הן מועסקות צמצמו בצורה משמעותית את פעילותן, לעומת 48% "בלבד" מהעובדות הסוציאליות בכלל. זאת, כאמור, לאחר הסרת המגבלות. בהתאמה, המחקר מראה גם שיעור גבוה יותר של צמצום בכוח אדם בחברה הערבית.
12. על כך נוסף כי ארגוני החברה האזרחית, המעניקים חלק בלתי מבוטל מהשירותים החברתיים במדינה, פועלים באופן מצומצם יותר בחברה הערבית. זאת ללא קשר למשבר הקורונה. רק 7% מהארגונים העוסקים ברווחה בישראלים פועלים בחברה הערבית, שמהווה כמובן כ-20% מאוכלוסיית המדינה.

כיצד אנו מציעים להתמודד בשנים 2021-2022?

13. בהנחה (ובתקווה) שלא צפויות הגבלות משמעותיות נוספות על המשק, הלימודים והתנועה של הציבור, אנו בתחילתו של עידן "פוסט קורונה". במהלכו אנו צופים שחלק מהמצוקות שלא אותרו ב-16 החודשים האחרונים ירימו ראשן עתה.
14. אנו מעריכים שמדובר במגוון תופעות ומצוקות: ילדים שנפגעו או הוזנחו בבתי; מצוקות נפשיות ורגשיות עד כדי צורך במענה פסיכיאטרי; אלימות כפי בנות זוג; שימוש לרעה בסמים ובאלכוהול או התמכרות; נשירה סמויה מלימודים שעלולה להפוך עם החזרה למסגרות לגלויה; מצוקה כלכלית כתוצאה מאבטלה, תיקים ברשות האכיפה והגביה והלוואות.
15. על-מנת להתמודד עם המצב, יש צורך בהוספה מיידית של כוח אדם ותוכניות שיענו על 2 מטרות: איתור הצרכים וטיפול בהם.
16. בהקשר זה יש לשים לב ל-2 סוגיות. הראשונה היא שככלל בשירותי הרווחה תקני כח אדם ממומנים על-ידי המדינה ב-75% מעלותם בלבד ומותנים בהשלמת 25% מהעלות על-ידי הרשות המקומית (מנגון המציינג). ברשויות הערביות, שהינן בהתאמה לרוב גם באשכולות סוציו-אקונומיים נמוכים, מדובר לא פעם בחסם מקבלת התקנים והתוכניות. על-כן, יש לוודא שהמימון יהיה במלואו על-ידי המדינה. אם לא, יתכן ולא יהיה בכך מענה מספק לרשויות הערביות.
17. הסוגייה השנייה היא שישנם תחומים ואזורים בהם יש קושי בגיוס עובדות ועובדים סוציאליים ערבים, וביניהם למשל בנגב. על המדינה למצוא את הדרכים לעודד עובדות ועובדים מוכשרים לעבוד בתחומים ובאזורים הללו.
18. יש שיעדיפו לטמון את הראש בחול ולא להתייחס להשפעות הפסיכו-סוציאליות של משבר הקורונה עליהן פירטנו. לאלו נאמר כי כדרכן של בעיות אישיות, משפחתיות וחברתיות שאינן מטופלות כראוי, המצב רק ילך ויחריף. המשמעות היא הדרדרות והסלמה, שלא פעם תביא גם לפגיעה בקהילה ובחברה – בביצוע עבירות, התמכרויות, אלימות, אבטלה ועוד.
19. איגוד העובדות והעובדים הסוציאליים נכון להמשיך ולהיות שותף לפיתוח פתרונות להתמודדות עם תופעות ה"פוסט קורונה" בחברה הערבית.

בברכה,
עו"ס אפרת רותם, עו"ד
מנהלת חטיבה ארצית